

GLAGOL ČUTITI V SLOVENŠČINI: MED SLOVARJEM, SKLADNJO IN RABO

Agnieszka Będkowska-Kopczyk

Institut für Slawistik, Gradec

UDK 811.163.6'367.625'37:159.93:159.942

V članku združujem skladenjsko in leksikalno analizo glagola *čutiti* in na osnovi glagol-sko-samostalniških konstrukcij s tem glagolom predlagam novo interpretacijo njegovega semantičnega okvira. Raziskava prikazuje, da obravnavane konstrukcije izražajo različne vrste zaznavanja notranjih in zunanjih dražljajev tako v fizični kot abstraktni domeni. Prikazuje tudi, da se v luči konkretne rabe v korpusu Gigafida ista konstrukcija (npr. *čutiti hlad*) lahko nanaša na različni vrsti zaznavanja. To dejstvo potrjuje, da je smiselno navedene konstrukcije obravnavati v celem skladenjskem kontekstu, v katerem se nahajajo.

glagol *čutiti*, glagolsko-samostalniške konstrukcije, kognitivni in konstrukcijski pristop

This article incorporates a syntactic analysis into a lexical study of the Slovene verb *čutiti* ('to feel') and proposes a new interpretation of its semantic frame based on a conceptual structure of the verbal-nominal constructions in which this verb occurs. The study shows that the constructions can express different types of perception (e.g., sensual, intellectual, emotional) of inner and outer stimuli in both the physical and the abstract domain. Moreover, in the light of uses attested in the Gigafida corpus, the same construction (e.g., *čutiti hlad* 'to feel cold') can refer to different types of perception ('to be cold' and 'feeling somebody's absence of emotion'). This confirms that the constructions in question should be analyzed with reference to the whole syntactic context in which they occur.

verb *čutiti* ('to feel'), verbal-nominal constructions, a cognitive construction grammar approach

1 Uvod

Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ)¹ navaja šest pomenov glagola *čutiti* (dalje *čutiti*₁₋₆):

1. zaznavati s čutili, npr. *čutiti kri v ustih; vsi so čutili potres; njegova roka ne čuti več; star. nihče me ni čutil, ko sem prišel po stopnicah*
2. nagonsko dojemati ali predvidevati kaj, npr. *čutila je njegovo bližino, čeprav ga ni videla*
3. ugotavljati z zavestjo prisotnost česa, npr. *poslušalci niso čutili osti njegovih besed; čuti dolžnost, da skrbi zanj*
4. imeti, doživljati čustva, občutke, npr. *ta človek živo in globoko čuti; po njegovem odhodu je spet čutila v sebi žalost in praznino*

¹ Ker sta slovarski definiciji v SSKJ in v njegovi drugi, dopolnjeni izdaji isti, se opiram na prvo izdajo.

5. doživljati, navadno kaj neprijetnega, hudega, npr. *vsi čutimo posledice vojne; nikoli ni čutil pomanjkanja*
6. (z oslabiljenim pomenom, zlasti z glagolskim samostalnikom) izraža stanje, kot ga določa samostalnik, npr. *v nogi čuti bolečine; ne čuti lakote; čutiti ljubezen*

Na osnovi slovarskega gesla lahko sklepamo, da gre za glagol, ki lahko v konstrukcijah tako z levo kot z desno vezljivostjo izraža različne vrste mentalnih dogodkov oz. doživetij človeka. Izraža torej tako konkretno oz. fizično izkušnjo, ki je povezana s čutnim zaznavanjem in zaznavanjem telesnih občutkov (*čutiti*₁), kot bolj abstraktno izkušnjo, in sicer doživljanje čustev (*čutiti*₄), občutkov (*čutiti*₃), ugotavljanje z zavestjo česa (torej kognitivni proces; *čutiti*₃), k čemur lahko dodamo še nagonsko zaznavanje česa oz. zaznavanje česa s »šestim čutom« (*čutiti*₂). Najmanj informativna je po mojem mnenju razlaga za *čutiti*₆,² ker je tudi najbolj splošna in odvisna od tega, kaj izraža obglagolski samostalnik. Na primer, zgled v *nogi čuti bolečine* lahko razložimo s *čutiti*₁, *čutiti ljubezen* pa s *čutiti*₄.

Prvi poskus hierarhične organizacije pojmovne mreže glagola *čutiti*, ki temelji na razlagi v SSKJ, najdemo v kognitivni raziskavi Tatjane Jamnik (2002: 79–80). Avtorica dokazuje, da gre za glagol, katerega pomeni so med seboj povezani na osnovi metonimičnih in metaforičnih prenosov. Sklicujoč se na dognanja Ade Vidovič Muhe (2000: 34, 140) v zvezi z glagoli čutnega zaznavanja, ugotavlja, da lahko govorimo o dveh tipih zaznavanja glede na vezljivost tega glagola. Pri levi vezljivosti (npr. *njegova roka ne čuti več*) gre za sposobnost čutnega zaznavanja nasploh (prvi pomen v Jamnik 2002), medtem ko gre pri desnem vezljivostnem mestu za konkretizacijo te sposobnosti v njeno uporabo, in sicer za 'zaznavati fizični svet' (npr. *čutiti kri v ustih*; drugi pomen v Jamnik 2002). Drugi pomen se je razvil iz prvega na podlagi metonimične širitve (*zaznavati* predstavlja 'biti sposoben zaznavati'). Avtorica naprej razvrsti od konkretnega do abstraktnejših še pet pomenov. Iz drugega pomena sta se preko metaforične širitve iz izhodiščne domene 'zaznavati s čuti' v ciljni 'zaznavati intuitivno' in 'z razumom' razvila pomena: tretji 'nagonsko zaznavati kaj' (npr. *čutila je njegovo bližino, čeprav ga ni videla*) in četrti 'z razumom zaznavati kaj' (npr. *čuti dolžnost, da skrbi zanj*). Peti pomen, ki ga avtorica konkretizira kot 'sposobnost zaznavati »notranji« svet (tj. čustva, občutke)' (z levovezljivim primerom *X živo in globoko čuti*), se je razvil iz prvega (levovezljivega) pomena, medtem ko je šesti pomen, ki odpira desno vezljivostno mesto za tožilnik – 'zaznavati »notranji« svet (= čustva, občutke)' (npr. *po njegovem odhodu je spet čutila v sebi žalost in praznino*), metaforični prenos iz drugega pomena. Sedmi pomen, 'doživljati (= imeti občutke), navadno kaj neprijetnega, hudega' (npr. *vsi čutimo posledice vojne*), pa je po njenem mnenju metaforična širitev šestega pomena. Na osnovi navedenega lahko sklepamo, da gre pri tretjem, četrtem in šestem pomenu za metaforični prenos iz izhodiščne

² Tega pomena ne vsebuje geslo *čutiti* v *Vezljivostnem slovarju slovenskih glagolov* Andreje Žele (2013). Poglobljena primerjava gesel v obeh slovarjih je na žalost zaradi omejitve prostora v tem članku nemogoča.

domene čutnega (torej konkretnega, fizičnega) zaznavanja v ciljno domeno zaznavanja čustev, doživljanja različnih občutkov, kognitivnih procesov in intuicije.

Na drugi strani Anna Wierzbicka v okviru raziskav naravnega semantičnega meta-jezika glagol *čutiti* skupaj z *želeti*, *misliti*, *vedeti*, *videti*, *slišati* šteje med mentalne predikate, ki so semantični primitivi (Wierzbicka 1996: 119–120).³ V tem pristopu ima *čutiti* funkcijo generičnega oz. uvrščevalnega glagola, ki se nanaša na dve pomenski skupini, in sicer čustva (npr. *čutiti jezo*) ter fizične občutke (npr. *čutiti hlad*). Po Ewi Jedrzejkovi (2002: 86) so tovrstni glagoli v glagolsko-samostalniških konstrukcijah pomensko izpraznjeni oz. nepopolni. V primeru konstrukcij s *čutiti* pomensko sestavino predstavlja samostalniško poimenovanje dogodka (npr. *jeza v čutiti jezo*), zato je po avtorici njihov skupni pomen mnogokrat isti polnopomenskemu glagolu (npr. *čutiti jezo = jeziti se*). Naj opozorimo, da lahko navedeno velja predvsem za konstrukcije z desno vezljivostjo, ki se nanašajo na čustva in telesne občutke, ne velja pa za ostale konstrukcije z isto vezljivostjo, kot so npr. *čutiti potres*, *čutiti dolžnost*. V pomenski skladnji, ki jo v slovenskem prostoru razvija Andreja Žele, *čutiti* in drugi mentalni predikati spadajo med t. i. temeljne glagole, ki jih avtorica obravnava kot valenčne primitive (med prave glagolske primitive pa šteje *biti*, *imeti*, *delati*; Žele 2012: 128, gl. tudi 183). Temeljni glagoli se odlikujejo po tem, da imajo še vedno zelo široko pomensko polje in zato še precej pomenov (vključujejo in kombinirajo tudi pomene primitivnih glagolov; Žele 2012: 129). Vendar, kot pravi avtorica (prav tam), so ti glagoli kljub svoji širokopomenskosti že vrstnopomensko določeni in zato bolj tipični valenčni primitivi kot glagolski primitivi.

Če se strinjamo s SSKJ, da se *čutiti* poleg doživljanja čustev in občutkov lahko nanaša tudi na druge vrste mentalnih izkušenj, je vprašljiva trditev, da gre za generični glagol (oz. primitiv), ki se navezuje samo na kategorijo fizičnih občutkov in čustev. Razlaga v SSKJ in raziskava Tatjane Jamnik (2002) dokazujeta, da lahko ta trditev velja samo za konkretno rabo *čutiti*, in sicer v primerih z levo vezljivostjo in v primerih s samostalniki, ki izražajo fizične občutke in čustva. Vprašljivo je tudi, ali gre za semantično nepopoln oz. izpraznjen glagol (Jedrzejko).

V tem članku predlagam kognitivno pomensko-skladenjsko analizo glagola *čutiti* v glagolsko-samostalniških konstrukcijah, torej z desno vezljivostjo (kot v Jedrzejkovih raziskavah). Pri tem izhajam iz predpostavke, da ne gre toliko za semantično izpraznjen glagol kot za glagol, katerega semantični okvir je razviden šele v povezavi s samostalnikom. Gre torej za pomen cele konceptualne strukture, ki jo v konkretni rabi soustvarjajo sestavine v konstrukciji s *čutiti*. Poskusila bom dokazati, da je *čutiti* tako širokopomenski glagol, ki se nanaša na različne vrste čutnega zaznavanja, kot večpomenski, ki se nanaša na različne vrste mentalne izkušnje nasploh. Namen te raziskave je predlagati novo interpretacijo konceptualnih povezav med posameznimi pomeni tega glagola.

³ Primitivi so pomensko nerazložljivi z enostavnejšimi pomeni, najbolj ustrezajo ubesedenim elementarnim pojmom, ki so zaradi elementarnosti univerzalni (tj. zastopani v večini jezikov); z njihovo pomočjo lahko razlagamo besede s pomensko zapletenejšimi pomeni (povzeto po Žele 2012: 124–125).

Raziskavo začnjam z analizo vrst dražljajev, ki jih izražajo samostalniki (npr. *bolečina* v *čutiti bolečino* ali *hlad* v *čutiti hlad*). Dražljaje razdelim na notranje (npr. *bolečina*) in zunanje (npr. *hlad*). V teh konstrukcijah *čutiti* izraža čutno zaznavanje. Nato obravnavam konstrukcije s samostalniki, ki izražajo abstraktno notranje stanje (npr. *ljubezen* v *čutiti ljubezen*) in abstraktni zunanji pojav (npr. *posledice vojne* v *čutiti posledice vojne*). Ugotovim, da je v teh konstrukcijah *čutiti* metaforično razširjen in izraža sposobnost nagonskega, čustvenega ali intelektualnega zaznavanja. Z analizo podatkov iz korpusa Gigafida, ki zrcalijo konkretno rabo v daljšem skladenjskem kontekstu, potrdim, da je smiselno jezikovne primere obravnavati v luči daljšega konteksta, kajti celo ista konstrukcija (npr. *čutiti hlad*) lahko v različnih rabah izraža dve različni vrsti mentalne izkušnje (tj. zaznavanje fizičnega hladu in zaznavanje čustvenega hladu).

Za analizo uporabljam pristop, ki ga razvija kognitivno jezikoslovje. Po Ronaldu W. Langackerju (1987) predpostavljam, da pomen leksikalne enote temelji na rabi in da ga je treba analizirati v luči konceptualizacije celotne strukture oz. semantičnega okvira, ki ga ponuja konstrukcija, v kateri se pojavlja določena enota (v tem primeru so to glagolsko-samostalniške konstrukcije z enoto *čutiti*). Korak dalje gre Adele E. Goldberg (2006: 3), ki termin *konstrukcija* razume kot konvencionalizirano povezavo med obliko in pomenom. V primeru argumentih zgradb (oz. prostih stavkov) ta povezava obstaja neodvisno od posameznega glagola (Goldberg 1995: 1).⁴ To seveda ne pomeni, da je treba pomen tovrstnih konstrukcij analizirati le od zgoraj navzdol (od konstrukcije do glagola), ampak v obe smeri, torej tako od spodaj navzgor kot od zgoraj navzdol (prav tam: 24).⁵ Tudi Adele E. Goldberg zagovarja upoštevanje semantičnih okvirov v analizi jezikovnih enot in pravi: »Verbs, as well as nouns, involve frame-semantic meanings; that is, their designation must include reference to a background frame rich with world and cultural knowledge.« (Prav tam: 27) Avtorica razlaga, da je mogoče ugotoviti bogastvo pomenov zapletenejših glagolov, če jih obravnavamo glede na celo konceptualno strukturo, ki jo ti glagoli soustvarjajo.⁶ Tak pristop zahteva integralni pristop k semantiki (oz. pomenu), skladnji in pragmatiki, pri čemer se semantika povezuje z enciklopedičnim védenjem o svetu. To razmišljanje ni popolnoma novo v slovenskem jezikoslovju, kajti pojavlja se že na primer v razpravah Ade Vidovič Muhe (2000: 47–51, 120–156) in Andreje Žele (2012: 9–10).

2 Analiza

Najprej primerjamo zglede (1) do (8), ki se nanašajo na izkušnjo v fizični domeni. Lahko opazimo, da samostalniki v (1) do (4) izražajo različne občutke (občutek vonja,

⁴ Kot konstrukcije A. E. Goldberg razume tako lekseme (besede) kot npr. slovnične morfeme, tvorjenke, sestavljenke in idiomatske zveze (gl. Goldberg 2006: 5).

⁵ Kot primer tovrstne vzporedne analize avtorica navaja mdr. raziskave prepoznavnosti črk, ki so potrdile, da so črke v kontekstu besede hitreje prepoznavne kot v izolaciji (Goldberg 1995: 23–24).

⁶ Čeprav avtorica deloma zagovarja tezo A. Wierzbicke (1988) o pomenskosti slovničnih konstrukcij, namesto njenega redukcioniističnega pristopa (torej razlage pomenov s pomočjo semantičnih primitivov) predlaga razlago pomenov v povezavi s semantičnimi okviri enciklopedičnega védenja o svetu (Goldberg 1995: 224).

okusa, tipa, toplote, kinestetični občutek), ki jih povzročajo zunanji dražljaji. Samostalniki v (5) do (8) izražajo notranje občutke oz. notranja stanja organizma (žeja, lakota, bolečina, utrujenost, mravljinčenje, otopelost, posledice bolezni), ki jih povzročajo dražljaji, ki delujejo znotraj človekovega organizma (čeprav je vzrok za to lahko zunanji, npr. pomanjkanje tekočine ali hrane pri žeji oz. lakoti):

- (1) Čutil je močan vonj po jagodah.⁷
- (2) Vdihaval sem ga in čutil njegov grenki okus.
- (3) Čutila je njeno trdo kožo, a tudi prijetno toploto.
- (4) Po prvih podatkih so tresljaje čutili posamezni prebivalci Ilirske Bistrice.
- (5) Ali tak bolnik čuti žejo, lakoto, bolečino?
- (6) Utrujenost sem čutila tako pri teku kot tudi pri streljanju.
- (7) Zanimalo ga bo, ali poškodovanec čuti mravljinčenje ali otopelost v predelu rok ali nog.
- (8) Ne čutim nobenih posledic bolezni [...].

Navedeni zgledi dokazujejo širokopomenskost obravnavanega glagola, kajti za razliko od drugih specializiranih glagolov čutnega zaznavanja (*videti* in *slišati*) *čutiti* izraža različne vrste zaznavanja zunanjih dražljajev, torej zaznavanje z okusom, vohom, tipno in kinestetično zaznavanje ter fizično zaznavanje notranjih dražljajev (npr. lakota, mravljinčenje, otopelost).⁸

Zanimivo je, da lahko samostalniki, ki v fizični domeni izražajo tako zunanje kot notranje občutke, metaforično širijo svoje pomene v domene bolj abstraktnih doživetij, vendar samo notranjih. Na primer fizični občutek hladu (9) ima metaforični prenos v čustveni hlad (10), fizično neugodje (11) v duševno neugodje (12), fizična bolečina znotraj telesa (na srcu) (13) v notranje stanje duševne bolečine (v srcu) (14):

- (9) Debeli zidovi so bili mrzli, njihov hlad je čutila skozi tanko tkanino bluzice.
- (10) O, kakšen hlad sem čutila, ko sem se ga dotaknila, se stisnila k njemu ali mu dala poljub.
- (11) Ker živite še naprej na starem mestu, čutite neugodje telesa, morda kot nekakšen glavobol.
- (12) Izvedela sem, da živi z neko žensko. [...] Po eni strani mi je laskalo, po drugi sem čutila neugodje, kot da me nikoli ni in me ne bo zares osvobodila.
- (13) Zadnja leta svojega življenja je kralj fizično mnogo trpel, zlasti je čutil bolečine na srcu ob dolgih obiskih ali uradnih sprejemih.
- (14) Vsak izmed nas lahko iskreno čuti bolečino v srcu, ko prekine prijateljstvo z Bogom.

Ker gre v navedenih parih za konceptualizacijo različnih vrst mentalnih dogodkov, se spreminja tudi pomen glagola *čutiti*. V (9) in (11) se ta glagol nanaša na sposobnost čutnega zaznavanja zunanjega dražljaja, v (13) za sposobnost fizičnega zaznavanja notranjega dražljaja. Na drugi strani, v (10), (12) in (14) *čutiti* izraža sposobnost

⁷ Vsi primeri izhajajo iz korpusa Gigafida, razen če je drugače označeno.

⁸ Ne smemo spregledati dejstva, da je etimologija glagola *čutiti* povezana tudi z zaznavanjem s sluhom (Snoj 1997: 78), kar je razvidno še iz zgleda *nihče me ni čutil, ko sem prišel po stopnicah* 'me ni slišal, opazil' (*čutiti*, SSKJ).

čustvenega zaznavanja abstraktnih notranjih stanj: občutkov, ki se na osnovi metoni-
mičnega prenosa lahko nanašajo na čustva, npr. bolečina v srcu lahko predstavlja
globoko žalost.

Poglejmo naslednja zgleda:

(15) Finančno krizo smo resda čutili že lanskega oktobra na pariškem salonu [...].

(16) Dobre volje sem, vendar že čutim prve znake krize, tako da si takoj pripravim
debelo črto heroina.

Tudi v (15) in (16) se *čutiti* pojavlja ob istem samostalniku (*kriza*), vendar se
zgleda nanašata na dva različna dogodka. V (15) gre za zaznavanje abstraktnega
pojava, ki je zunanje narave (*kriza*₁ 'stanje v gospodarstvu, ko se ugodne razmere za
razvoj začnejo hitro slabšati', SSKJ), medtem ko (16) izraža zaznavanje človekovega
notranjega stanja (*kriza*₂ 'duševno stanje, ko je človek nesposoben premagati subjek-
tivne in objektivne ovire', SSKJ). Lahko torej sklepamo, da se v teh zgledih zaradi
metaforične širitve pojma kriza (iz gospodarske domene v psihično) spreminja tudi
pomen glagola *čutiti*. V (15) ta glagol izraža sposobnost intelektualnega zaznavanja
abstraktnega zunanjega pojava, v (16) pa sposobnost čustvenega zaznavanja notranje-
ga stanja (duševno stanje).

V naslednjih zgledih imamo opravka s konstrukcijami s samostalniki, ki izražajo
čustva, vendar *čutiti* ne izraža v vseh primerih zaznavanja lastnih čustev:

(17) Evangelist Luka, ki kot Grk čuti posebno ljubezen do ženskega dostojanstva.

(18) Bili so Lunini sorodniki in čutili so veliko ljubezen Boginje, ki jih je obkrožala.

(19) Pravico imamo do tega, da smo besni, da čutimo sram, jezo, žalost, zamero, obup,
olajšanje, nepomembnost, zavist, osamljenost.

(20) Čutil je njeno jezo. »Zakaj se tako branite?«

(17) in (19) pomenita, da je oseba, izražena v osebku, sposobna zaznavati svoje
čustvo: ljubezen, sram, jezo itn., torej je ta oseba nosilec stanja (doživljajoči). V (18)
in (20) se samostalnika, ki poimenujeta čustva, nanašata na čustva drugih nosilcev
stanja (Boginje, neke ženske), ne pa na čustva osebe, izražene v osebku. Zato *čutiti* v
teh dveh stavkih pomeni sposobnost (nagonskega in/ali intelektualnega) zaznavanja
čustev drugih ljudi, ki jih lahko opredelimo kot abstraktni zunanji pojav (kot npr.
*kriza*₁ v zgledu (15)). Razlika med (18) in (20) bi bila samo v tem, da v prvem zgledu
čutiti ljubezen pomeni 'zaznavati čigavo ljubezen, ki je nam namenjena' (prim. *ki jih
je obkrožala*), medtem ko lahko *čutiti jezo* v (20) pomeni prej 'sposobnost čutiti to, kar
čuti drugi' (prim. *njeno jezo*), torej sočutje.

V (21) do (24) navajam primere konstrukcij, v katerih lahko *čutiti* definiramo kot
'ugotavljati z zavestjo prisotnost česa' (*čutiti*₃):

(21) poslušalci niso čutili osti njegovih besed (SSKJ)

(22) V takih pripombah čutim elemente ironije in podcenjevanja.

(23) Do njih smo čutili nekakšno moralno odgovornost.

(24) »Res je, prav čutim potrebo in dolžnost do Irancev, da jih predstavim iz svojih
izkušenj in skozi svoje oči [...].«

Samostalniki v prvih dveh zgledih poimenujejo abstraktne zunanje pojave: ost besed (21), ironija in podcenjevanje (22), v naslednjih dveh pa notranja stanja: moralna odgovornost (23) ter potreba in dolžnost (24). *Čutiti* v (21) in (22) izraža torej sposobnost intelektualnega zaznavanja abstraktnega zunanjega pojava, v (23) in (24) pa abstraktnega notranjega stanja.

V (25) do (28) *čutiti* nastopa s samostalnikom *bližina*, ki je tudi uporabljen tako v konkretnem kot v prenesenem pomenu:

- (25) [...] usmeri proti Jadranu, kjer že čutiš bližino morja [...].
 (26) Tako imate obe roki prosti, otrok pa čuti vašo bližino in mu je toplo.
 (27) Otroci radi čutijo pripadnost in bližino vseh članov, ne samo mame ali očeta.
 (28) Floe je nadrobila nekaj keksov v skledo, jesti pa ni mogla, ker je čutila nevidno Dannyjevo bližino le nekaj prostorov dalje.

Najprej lahko opazimo, da *čutiti* v vseh zgledih izraža sposobnost zaznavanja zunanjega pojava, vendar glede na to, da se samostalnik *bližina* nanaša na različne pojave, se spreminja tudi vrsta zaznavanja, ki jo določa *čutiti*. V (25) in (26) gre za prostorsko zaznavanje fizičnega pojava (*bližina*₁, 'majhna krajevna oddaljenost', SSKJ), v (27) za nagonsko, čustveno ali intelektualno zaznavanje abstraktnega pojava (*bližina*₃, 'kakršnokoli prijazno razmerje, duhovna sorodnost', SSKJ), v (28) pa lahko gre tako za nagonsko zaznavanje fizičnega pojava kot za zaznavanje abstraktnega pojava v smislu 'čutiti čigavo emocionalno bližino'.⁹

3 Zaključek

Raziskava je pokazala, da ima glagol *čutiti* zelo bogat semantični okvir, ki je povezan s konceptualizacijo različnih vrst dogodkov tako v fizični domeni čutnega in telesnega zaznavanja kot abstraktnih dogodkov oz. abstraktnih pojavov. Za analizo njegovega semantičnega okvira je bilo torej pomembno najprej opredeliti kot zunanje ali notranje dražljaje, ki jih v konstrukcijah izražajo samostalniki. To je omogočilo nadaljnjo analizo metaforičnih konstrukcij s tem glagolom in ugotovitev, kdaj te izražajo sposobnost zaznavanja abstraktnih zunanjih, kdaj pa abstraktnih notranjih pojavov (tako pozitivnih kot negativnih).

Za zaključek lahko ponudimo naslednjo interpretacijo semantičnega okvira glagola *čutiti*: v fizični domeni *čutiti* izraža sposobnost čutnega zaznavanja zunanjih dražljajev (*čutiti vonj, okus, tresljaj, hlad, neugodje, bližino kogalčesa* itn.) in sposobnost fizičnega zaznavanja notranjega stanja organizma (*čutiti žejo, lakoto, bolečino, otopelost* itn.). V prenesenem pomenu lahko izraža sposobnost (intelektualnega, nagonskega) zaznavanja abstraktnih zunanjih pojavov (npr. *čutiti finančno krizo, čigavo ljubezen, jezo, ost čigavih besed, ironijo, bližino*), kar predstavlja metaforično širitev pomena 'sposobnost čutnega zaznavanja zunanjih dražljajev'. *Čutiti* lahko izraža tudi sposobnost (čustvenega, intelektualnega) zaznavanja abstraktnih notranjih stanj, tj. čustvenih občutkov (npr. *čutiti neugodje, čustveni hlad, bolečino v srcu*), duševnih

⁹ Za natančno analizo zgleда (28) bi potrebovali še daljši kontekst.

stanj (npr. *čutiti duševno krizo*), čustev (npr. *čutiti ljubezen, sram, jezo*) in druge vrste notranjih stanj (npr. *čutiti odgovornost, dolžnost, potrebo*), kar je metaforična širitev pomena 'sposobnost čutnega zaznavanja zunanjih dražljajev'. Namenoma pri metaforičnih pomenih *čutiti* uporabljam izraz *zaznavanje* (prim. Jamnik 2002: 79–80) in ne *doživljanje* (ki ga SSKJ uporablja za *čutiti*_{4,5}), ker je njegov pomen metaforično prenesen iz izhodiščne domene čutnega oz. telesnega zaznavanja. *Doživljanje* (ki ga razumem v smislu 'biti deležen kakšnega občutka, stanja')¹⁰ bi rezervirala za pomen-sko razlago glagolov čustev (npr. *ljubiti*).

Raziskava je pokazala tudi, da je slovarska obravnava tega glagola le delno uporabna za ugotavljanje njegovega semantičnega okvira, kajti šele primerjava zglede iz korpusa slovenskega jezika omogoči popolni vpogled v bogastvo njegovih pomenov, ki jih odkrivajo kulturne konotacije. Ta primerjava nam je zlasti omogočila dokazati, da so metaforične širitve pomenov *čutiti* tesno povezane z metaforičnimi širitvami samostalnikov, ki nastopajo ob tem glagolu. Zato je ta glagol smiselno obravnavati v luči cele glagolsko-samostalniške konstrukcije, to pa v luči daljšega skladenjskega konteksta.

Literatura

- GOLDBERG, Adele E., 1995: *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- GOLDBERG, Adele E., 2006: *Constructions at Work. The Nature of Generalizations in Language*. Oxford: Oxford University Press.
- JAMNIK, Tatjana, 2002: *Konceptualizacija vidnega in tipnega zaznavanja ter njena pomenska realizacija v slovenskem jeziku. Diplomsko delo*. Univerza v Ljubljani.
- JĘDRZEJKO, Ewa, 2002: *Problemy predykcji peryfrastycznej. Konstrukcje – znaki – pojęcia*. Katowice: Wydawnictwo Gnome.
- LANGACKER, Ronald W., 1987, *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. I: Theoretical Prerequisites*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- SNOJ, Marko, 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- WIERZBICKA, Anna, 1988: *The Semantics of Grammar*. Amsterdam: John Benjamins.
- WIERZBICKA, Anna, 1996: *Semantics: Primes and Universals*. Oxford: Oxford University Press.
- ŽELE, Andreja, 2008: *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- ŽELE, Andreja, 2013: *Pomensko-skladenjske lastnosti slovenskega glagola*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Viri

- Gigafida: Elektronska zbirka slovenskih besedil: <http://www.gigafida.net>
- SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

¹⁰ Prim. definicijo *doživeti* v *Spletnem slovarju slovenskega jezika*: <http://www.slovenscina.eu/spletni-slovar?dictId=79&entryId=22081&key=D>